

ANNIE ERNAUX

Tânărul • Fotojurnal

Traducere din limba franceză și note de
Mădălina Ghiu

TÂNĂRUL

În urmă cu cinci ani, am petrecut o noapte destul de stângace cu un student care îmi scria de un an și dorea să mă întâlnească.

Deseori făceam dragoste ca să fiu constrânsă să scriu. Voiam să găsesc în oboseala, în starea de abandon și singurătate care urmau motive să nu mai aștept nimic de la viață. Speram ca sfârșitul celei mai violente așteptări care există, aceea de a juisa, să îmi dea certitudinea că nu există plăcere mai mare decât cea de a scrie o carte. Poate că această dorință de a declanșa scrierea cărții — la care ezitam să mă angajez din cauza amplitudinii ei — mă împinsese să-l iau pe A. la mine acasă să bem un pahar după o cină la restaurant, unde, din timiditate, rămăsese aproape mut. Era cu aproape treizeci de ani mai tânăr decât mine.

Ne-am revăzut în weekenduri, iar în zilele dintre ele ne era din ce în ce mai dor unul de altul. Mă suna în fiecare zi de la o cabină telefonică, ca să nu trezească bănuielei fetei cu care locuia. Nici ea, nici el, prinși în rutina conviețuirii timpurii și în grijele examenelor, nu-și imaginaseră niciodată că a face dragoste

ar putea însemna și altceva decât satisfacerea mai mult sau mai puțin pe fugă a unei dorințe. Că ar putea fi un fel de creație continuă. Fervoarea de care a dat dovadă în fața acestei noutăți m-a legat din ce în ce mai mult de el. Treptat, aventura devenise o poveste pe care doream s-o ducem până la capăt, fără să știm cu adevărat ce înseamnă asta.

Când, spre satisfacția și ușurarea mea, s-a despărțit de prietena lui și ea a părăsit apartamentul, mi-am făcut obiceiul să merg la el acasă de vineri seara până luni dimineața. Locuia în Rouen, orașul în care eu însămi fusesem studentă în anii șizeci și pe care doar îl traversam de ani de zile pentru a merge la mormântul părinților mei din Y. Imediat ce ajungeam, abandonând în bucătărie, fără să le despachetez, proviziile pe care le adusesem, făceam dragoste. Un CD era deja strecurat în combină și pornit imediat ce intram în cameră, cel mai adesea The Doors. La un moment dat încetam să mai aud muzica.

Acordurile puternice răsunând din *She Lives in the Love Street* și vocea lui Jim Morrison mă tulburau din nou. Rămâneam întinși pe salteaua pusă direct pe podea. Traficul era intens la acea oră. Prin ferestrele înalte, fără perdele, farurile proiectau lumini pe pereții încăperii. Mi se părea că nu mă ridicasem niciodată dintr-un pat, același de când aveam optsprezece ani, dar aflat în locuri diferite, cu bărbați diferiți, care nu se deosebeau unii de alții.

Apartamentul lui dădea spre Hôtel-Dieu, dezafectat de un an și aflat în construcție pentru a deveni sediul prefecturii. Seara, ferestrele clădirii erau iluminate și deseori rămâneau așa întreaga noapte. Curtea mare, pătrată, din față era o întindere goală de umbră, în spatele porților închise. Priveam acoperișurile negre, cupola unei biserici decupându-se în fundal. În afară de paznici, nu mai umbla nimeni pe acolo. Când eram studentă, fusesem transportată într-o noapte de ianuarie chiar în acest loc, în acest spital, din cauza unei hemoragii apărute în urma unui avort clandestin. Nu mai știam în ce aripă se afla camera pe care o ocupasem timp de șase zile. Exista în această coincidență surprinzătoare, aproape de necrezut, semnul unei întâlniri misterioase și al unei povești care trebuia trăită.

În după-amiezile de duminică, când burnița, rămâneam împreună sub plapumă, adormind până la urmă sau moțâind. De pe strada tăcută se auzeau vocile unor trecători sporadici, adesea străini, dintr-un centru de ajutorare a imigranților din apropiere. Atunci, mă simțeam din nou la Y., în copilărie, când citeam în pat lângă mama, care de oboseală adormea cu hainele pe ea, duminica după ce mâncam, când magazinul se închidea. Nu aveam vârstă și pluteam dintr-un timp în altul într-o stare de semiconștiență.

Am regăsit la el acasă lipsa de confort și amenajările sumare pe care și eu le cunoscusem la începutul vieții mele de cuplu cu

soțul meu când eram studenți. Pe plita electrică, al cărei termostat nu mai funcționa, puteai găti numai biftecuri care amenințau să se lipească imediat de fundul tigăii și paste sau orez care dădeau tot timpul în foc. Vechiul frigider nereglabil congela salata în tăvița de legume. Trebuia să îmbraci trei pulovere pentru a suporta frigul umed al camerelor, cu tavane înalte și ferestre care jucau în balamale, imposibil de încălzit cu radiatoarele electrice care te ruinau.

Mă ducea la Bureau, la Big Ben, cafenele frecventate de tineri. Mă invita la Jumbo. Postul lui de radio preferat era Europa 2. În fiecare seară se uita la *Nulle part ailleurs*¹. Pe stradă, oamenii cu care se saluta erau întotdeauna tineri, adesea studenți. Când se oprea să vorbească cu ei, stăteam deoparte, iar ei mă priveau pe furiș. După aceea, îmi povestea despre parcursul universitar al celui cu care ne întâlniserăm, detaliindu-i succesele sau eșecurile. Uneori, de departe, discret, cerându-mi să nu mă întorc, îmi arăta un profesor de la facultatea lui de Litere. Mă îndepărta de generația mea, dar eu nu făceam parte din a lui.

Având în vedere gelozia lui extremă — mă acuzase că fusese un bărbat la mine acasă pentru că a găsit colacul de la toaletă ridicat — era inutil să mă îndoiesc de pasiunea lui pentru mine

1. *Nicăieri în altă parte*, un talk-show care punea laolaltă informații, muzică și umor, difuzat în perioada 1987-2001, între orele 18:30-20:30, pe Canal+.

și mi se părea absurd acest reproș pe care bănuiam că i l-au făcut prietenii lui, *cum poți să te vezi cu o femeie la menopauză?*

La cei cincizeci și patru de ani ai mei, îmi dedica o pasiune de care nu avusesem parte niciodată de la vreun iubit de până atunci.

Supus precarității și lipsurilor studenților săraci — părinții săi plini de datorii locuiau într-o suburbie a Parisului dintr-o leafă de secretară și un contract de muncă de solidaritate¹ —, nu cumpăra decât cele mai ieftine produse sau pe cele aflate la promoție, brânză topită *La vache qui rit* și Camembert de cinci franci. Se ducea până la Monoprix să-și cumpere pâine, fiindcă acolo bagheta costa cu cincizeci de cenți mai puțin decât la brutăria vecină. Avea în mod spontan gesturile și reflexele dictate de o continuă și moștenită lipsă de bani. Un fel de talent de a se descurca care îi permitea să iasă zilnic la liman. În hipermarket, înhăța o mână de mostre de brânză din farfuria întinsă pentru degustat. La Paris, ca să facă pipi fără să plătească, intra cu hotărâre într-o cafenea, repera toaletele și apoi ieșea dezinvolt. Verifica ora la parcometre (nu avea ceas) etc. Juca la Loto Sportiv în fiecare săptămână, așteptând, așa cum este firesc când ești la ananghie, să-i surădă norocul: „O să câștig într-o bună zi, asta-i sigur“. La sfârșitul dimineții, duminica, urmărea *Téléfoot* cu Thierry

1. *Contrat emploi solidarité* (CES) este un tip de contract de protecție socială pe perioadă determinată, destinat persoanelor care întâmpină dificultăți în găsirea unui loc de muncă.

Roland. Momentul precis în care fotbalistul înscria un gol și când toată mulțimea de pe Parc des Princes se ridica și îl aclama era pentru el imaginea fericirii absolute. Acest gând îi dădea chiar fiori.

Spunea „stop“ sau „e destul“ în loc de „mulțumesc“ când îl serveam la masă. Îmi spunea „fato“ sau „mami“. Se amuza de văicărelile mele când aflam că fumase hașiș. Nu votase niciodată, nu era înscris pe listele electorale. Nu credea că se poate schimba ceva în societate, trebuia doar să se strecoare printre roțițele sistemului și să evite munca profitând de drepturile pe care acesta le acorda. Era un tânăr al zilelor noastre, convins că „fiecare-i cu a mă-sii“. Munca nu avea pentru el altă semnificație în afară de cea de constrângere, căreia nu voia să i se supună dacă alte moduri de a trăi erau posibile. A avea un loc de muncă fusese condiția libertății mele, așa și rămăsese în raport cu incertitudinea succesului cărților mele, chiar dacă recunoșteam că viața de student mi se păruse mai bogată și mai plăcută.

Acum treizeci de ani, m-aș fi ferit de el. Pe atunci nu voiam să găsesc într-un băiat semnele originii mele modeste, tot ceea ce consideram că este „de neam prost“ și despre care știam că se aflase în mine. Dacă se întâmpla să se șteargă la gură cu o bucată de pâine sau să-și pună degetul pe pahar ca să nu-i mai torn vin, îmi era indiferent. Că observam aceste gesturi — și poate, și mai

subtil, că îmi erau indiferente — era dovada că nu mai eram în aceeași lume cu el. Cu soțul meu, în trecut, mă simțeam ca o fată din popor, cu el eram o burgheză.

El era purtătorul memoriei primei mele lumi. Amesteca violent zahărul din ceașca lui de cafea ca să se dizolve mai repede, își mărunțea spaghetti, tăia un măr în bucăți mici, apoi le mânca din vârful cuțitului — atâtea gesturi uitate pe care le-am regăsit la el, într-un mod tulburător. Aveam din nou zece, cincisprezece ani și stăteam la masă cu familia, cu verii mei — A., la fel ca ei, avea aceeași piele albă și pomeții roșii ai normanzilor. El era întruparea trecutului.

Alături de el am trecut prin toate vârstele vieții, viața mea.

L-am dus în locurile pe care le frecventasem în anii studenției. Cafenele Le Métropole și Le Donjon, lângă gară. Facultatea de Litere, Rue Beauvoisine, dezafectată de la mutarea în campusul Mont-Saint-Aignan, rămăsese la exterior în starea în care era în anii șazeci, cu avizierul protejat de un grilaj — doar ceasul de pe fațadă stătuse. Micul cămin universitar de pe Rue d'Herbouville și, alături de el, cantina unde, după ce am traversat intrarea, am urcat cele câteva trepte și ne-am trezit în holul neschimbat, cu caloriferul în mijloc și ușile în același loc, mi-au dat senzația, minute întregi, că m-am deplasat în timpul fără nume al visului.

Dragostea pe salteaua de pe podeaua din dormitorul înghețat, gustărica pe un colț de masă și tărăboiul tineresc la care mă adaptasem cu ușurință îmi dădeau impresia de repetiție. Spre deosebire de vremea când aveam optsprezece sau douăzeci și cinci de ani, când eram complet implicată în ceea ce mi se întâmpla, fără trecut sau viitor, la Rouen, cu A., aveam sentimentul că jucam din nou scene și gesturi care avuseseră loc deja, piesa tinereții mele. Sau chiar senzația de a scrie/trăi un roman căruia îi construiseam cu grijă episoadele. Cel al unui weekend la Grand Hôtel de Cabourg, cel al unei excursii la Napoli. Unele fuseseră deja scrise, acea escapadă la Veneția, unde mersesem pentru prima dată cu un bărbat în 1963, iar în 1990 întâlnisem un tânăr italian. Ba chiar și faptul că l-am dus la *Cântăreata cheală* la La Huchette a fost dublarea unei inițieri practicate cu fiecare dintre fiii mei când au intrat în adolescență.

Relația noastră ar putea fi analizată din unghiul profitului. El îmi dăruia plăcere și mă făcea să trăiesc din nou ceea ce nu mi-aș fi imaginat niciodată să retrăiesc. Să îi ofer călătorii, să îl scap de căutarea unui loc de muncă care l-ar face mai puțin disponibil pentru mine, toate acestea mi se păreau un târg corect, o afacere bună, mai ales că eu stabileam regulile. Mă aflam într-o poziție dominantă și foloseam armele unei autorități căreia însă îi cunoșteam fragilitatea într-o relație amoroasă.

Mi-am permis replici brutale, care nu știu dacă erau legate de dependența lui economică față de mine sau de vârsta lui fragedă. *Hai, dispări!*, acest ordin vulgar care îl supăra, nu îl adresasem niciodată nimănui înaintea lui.

Îmi plăcea să mă gândesc la mine ca la ființa care îi putea schimba viața.

În mai multe privințe — literatură, teatru, practici burgheze — fusesem inițiatoarea lui, dar și ceea ce mă făcuse el să trăiesc era o experiență inițiativă. Principalul motiv pentru care voiam să continui această poveste era că, într-un fel, ea avusese loc deja, iar eu eram un personaj de ficțiune.

Eram conștientă că față de acest tânăr, care trăia totul pentru prima dată, asta implica o formă de cruzime. Invariabil, la planurile lui de viitor alături de mine, răspundeam: „prezentul este suficient“, fără să spun niciodată că prezentul nu era pentru mine decât un trecut duplicat. Dar duplicitatea de care obișnuia să mă acuze în timpul acceselor lui de gelozie nu se afla, contrar a ceea ce își imagina el, în dorința pe care aș fi putut-o simți față de altcineva în afară de el și nici măcar, cum credea el, în amintirea iubiților mei. Duplicitatea era inerentă prezenței lui în viața mea, pe care o transformase într-un palimpsest ciudat și prelung.

Acasă la mine, purta halatul de baie cu glugă pe care îl îmbrăcaseră și alți bărbați. Când îl purta el, nu-mi apărea în minte niciunul dintre ei. În fața țesăturii gri-deschis de frotir, simțeam doar plăcerea propriei mele durate și permanența dorinței mele.

Ne apucam uneori să vorbim despre vremea când va fi căsătorit, tatăl unui copil. Acest viitor pe care îl evocam ochi în ochi, îmbrățișându-ne, amândoi în pragul lacrimilor, nu era deloc trist. El făcea momentul prezent cu atât mai intens și mai emoționant, încât noi îl trăiam ca pe trecut. În imaginație, ne aflam în perfectă comuniune în pierderea noastră reciprocă cu o plăcere extremă.

Trupul meu nu mai avea vârstă. Era nevoie de privirea evident dezaprobatore a clienților de lângă noi, într-un restaurant, pentru a mi-o semnala. O privire care, departe de a-mi provoca rușine, îmi întărea hotărârea de a nu-mi ascunde relația amoroasă cu un bărbat „care ar fi putut fi fiul meu“ atunci când orice individ de cincizeci de ani putea să se afișeze cu cea care, indiscutabil, nu era fiica lui, fără să fie expuși oprobriului public. Dar știam, privind acel cuplu de oameni maturi, că dacă eram cu un tânăr de douăzeci și cinci de ani era pentru a nu avea în fața mea, continuu, figura unui bărbat de vârsta mea, marcată de trecerea timpului, cea a propriei mele îmbătrâniri. În fața lui A., și chipul meu era la fel de tânăr. Bărbații știa asta dintotdeauna, așa că nu vedeam din ce motiv mi-aș fi interzis o astfel de relație.

Uneori observam la unele femei de vârsta mea dorința de a-i atrage privirea, urmând, mă gândeam eu, o logică simplă: dacă o place pe ea înseamnă că preferă femeile mature, atunci, de ce nu m-ar plăcea și pe mine? Ele își știau locul în situația reală a pieței sexuale, iar faptul că una asemenea lor încălcase regulile le dădea speranță și îndrăzneală. Oricât de iritantă ar fi fost această atitudine de a vrea să trezească — cel mai adesea discret — dorința în partenerul meu, nu mă deranja în aceeași măsură ca siguranța de sine cu care fetele tinere încercau să-l seducă fără ocolișuri în fața mea, de parcă prezența lângă el a unei femei mai în vârstă era un obstacol neglijabil, ba chiar inexistent. Dacă mă gândesc bine, femeia matură era mai periculoasă decât tânăra — dovada, el părăsise pentru mine o față de douăzeci de ani.

Ne-am dus să vedem filmele al căror subiect era o poveste de dragoste între un tânăr și o femeie matură. Am ieșit de acolo dezamăgiți, enervați de un scenariu în care nu regăsiserăm ceea ce trăiam noi, în care femeia se umilea implorând și sfârșea abandonată și distrusă. Eu nu eram deloc Léa din *Chéri*, romanul lui Colette, pe care îl recitisem. Ceea ce simțeam în această relație avea o natură inefabilă, în care sexul, timpul și memoria se împleteau. Pe scurt, îl consideram pe A. drept tânărul din *Teorema* lui Pasolini, un fel de înger revelator.

Ca în toate situațiile care contravin normelor societății, depistam imediat cuplurile asemănătoare cu al nostru. Schimbam

între noi priviri complice. Aveam nevoie de similitudine. Afară era imposibil să uit că trăim această istorie sub privirea societății, fapt asumat ca pe o provocare de a schimba convențiile.

Pe plajă, întinsă lângă el, știam că vecinii noștri ne urmăresc pe furiș, mai ales pe mine, că îmi examinau atent corpul, evaluându-i gradul de îmbătrânire, câți ani ar putea avea ea? Întinși separat pe nisip, niciunul dintre noi nu ar fi avut parte decât de o atenție indiferentă. În fața cuplului pe care îl formam în mod vizibil, privirile deveneau obraznice, în pragul stupefacției, ca înaintea unei legături contra naturii. Sau a unui mister. Nu pe noi ne vedeau, ci, în mod confuz, asistau la un incest.

Într-o duminică, la Fécamp, pe debarcaderul de lângă mare, mergeam ținându-ne de mână. De la un capăt la altul am fost urmăriți de privirile tuturor oamenilor care stăteau pe bordura de beton care se întindea de-a lungul plajei. A. remarcase că suntem mai puțin acceptabili decât un cuplu homosexual. Mi-am amintit de o altă duminică de vară când, încadrată de părinți, la optsprezece ani, mergeam pe aceeași promenadă, însoțită de privirile tuturor din cauza rochiei mele foarte mulate, fapt care a provocat reproșul iritat al mamei că nu mi-am pus corset, peste care, spunea ea, „se îmbracă mai bine“. Mi se părea că sunt din nou aceeași fată scandaloasă. Dar, de data aceasta, fără nici cea mai mică fărâmbă de rușine, ci cu un sentiment de victorie.